

ДИТЯЧИЙ КОЛЕКТИВ

ДИТЯЧИЙ КОЛЕКТИВ (від лат. *collectivus* - збірний) – група дітей, що об'єднані спільною метою, близькими мотивами спільної діяльності та узгодженістю дій. Високий рівень соціально-психологічної зрілості групи дітей перетворює її на **Д.к.** У кінці минулого сторіччя сформувався уявлення про **Д.к.** як диференційовану єдність різнотипних груп, які розглядаються з точки зору контактності, тривалості існування, способу виникнення (стихийні чи організовані) та кількості членів. **Д.к.** - довготривале (постійне) об'єднання дітей, що формується на основі характеристики вікової (група дошкільного навчального закладу (ДНЗ), клас), соціальної (група дитячого будинку) та індивідуальної (гурток). Базовим колективом для розвитку дітей є група, де вони готуються до життя в демократичному суспільстві, засвоюючи навички групового спілкування. У вітчизняній теорії зміст терміну доповнюється поняттям виховної системи, де **Д.к.** розглядався як мета та засіб виховних зусиль педагога.

На думку О.Л.Кононко та Я.Л.Коломинського на початковому етапі виникають об'єднання незнайомих дітей, що утворюють *номінальну групу*. Наступний етап її розвитку – *група-асоціація*, де відбувається єдина життєдіяльність і з'являються перші паростки утворення колективу. Оптимальну організаційну структуру, групове спілкування ділового характеру, готовність її членів до співробітництва і формування міжособистісних взаємин характеризують *групу-кооперацію, первинний колектив, мікроколектив, угруповання*. Вищою організацією таких груп є **Д.к.**, де педагоги та його члени створюють і удосконалюють організаційну структуру, розвивають самоуправління.

Протягом дошкільного і частково молодшого шкільного віку доцільно говорити лише про деякі особливості групи, що набуває соціально-психологічної зрілості та характерних рис **Д.к.**: *інтегративність* – міра єдності, спільності всіх членів; *мікроклімат* - самопочуття кожного її члена,

загальний психологічний комфорт перебування в ній; *референтність* – ступінь прийняття членами групи групових норм і еталонів; *лідерство* – ступінь домінуючого впливу тих чи інших членів на групу в цілому; *інтрагрупова* активність - міра активізації групою своїх членів; *інтергрупова* активність – ступінь впливу певної групи на інші; *спрямованість* – соціальна цінність прийнятих нею цілей, мотивів діяльності, орієнтацій; *організованість* – реальна здатність групи до самоврядування; *комунікативністю* - інтелектуальна, емоційна, вольова.

У дошкільних групах ДНЗ дітей об'єднують не тільки симпатії, а й взаємини, пов'язані з виконанням певних завдань, що ставляться дорослими. Ці взаємини починають складатися у цілісну, динамічну, структуровану систему в рольових іграх, де модулюються діяльність і взаємодія дорослих, створюючи зону найближчого розвитку для дитячої групи. Чіткіших обрисів **Д.к.** набуває у шкільному класі, де з'являється обов'язкова соціально-значуща діяльність – навчання та офіційне оформлення дитячих організацій.

З'ясуванню різноманітних аспектів становлення особистості в колективі ровесників присвячено праці О.Запорожця, В.Мухіної. На їх думку **Д.к.** складається і розвивається в процесі спільної діяльності та спілкування його членів, між якими виникають міжособистісні, ділові, психологічні, емоційні відносини. Ці відносини створюють своєрідне поле колективу, що має прояв у суспільній думці, ціннісних орієнтаціях, моральних принципах, психолог. кліматі. А.Петровський довів та обґрунтував вплив на особистість сформованого колективу, де існують соціально-психол. феномени, що якісно відрізняються від явищ, характерних для випадкового скупчення людей. Внутрішньо колективні процеси характеризуються спілкуванням, взаєминами, колективістськими властивостями.

Д.к. зазнає впливу зовнішнього і внутрішнього соціального середовища. Кожна дитина посідає у колективі певне місце в залежності від своїх природних даних, рівня розвитку і соціального досвіду. Розвиток **Д.к.** визначається різними видами його діяльності, для здійснення яких необхідна

співпраця всіх або більшості членів колективу. Керівна та виховна роль у **Д.к.** належить вихователеві. Розвиток також пов'язаний з доланням суперечностей між колективом та його членами або групами. В результаті взаємодії з колективом у дитини виникають взаємопов'язані процеси: ідентифікація з колективом, самоототожнення з колективом і відокремлення її від колективу.

Виховання особистості в колективі це вираження певних закономірностей розвитку суспільства. Лише в колективних взаєминах створюються умови для соціально-психічного розвитку особистості. Відокремлення дитини від однолітків, від соціального середовища – це соціально-психічний вакуум, який стоїть на заваді її розвитку і певної спільноти взагалі.

Діяльність **Д.к.** не може бути замкнена на ньому самому, а має переноситися за рамки окремої групи. Тут відбувається глибока взаємодія особистості і дитячого колективу, різнобічний розвиток дитини за умови її оптимальної індивідуалізації. Характер взаємин особистості і **Д.к.** зумовлений не лише якостями особистості, а й особливостями колективу. Лише тоді, коли кожній дитині забезпечено можливість активної участі у спільній справі, у всього колективу формується позиція творчого співучасника процесу вироблення суджень, оцінок, вимог колективного життя.

Довгі роки держ. доктрина Радянського Союзу стверджувала пріоритет колективно-суспільного над індивід. Відмова від орієнтації на особистість вважалася великою перевагою соціалістичної системи виховання і кроком уперед в розвитку теорії та практики виховання. Гіпертрофічний підхід до колективу, загальних дій не передбачав створення умов для прояву й утвердження в діяльності індивіда. Помилково вважалось, що особистість повинна безумовно підкорятися колективу, проте спроби переробити індивід. природу людини виявилися прямолінійними і спрощеними. Осмислення минулого свідчить, що у вихованні не можна припуститися крайнощів: культивувати лише колективізм чи, навпаки, лише розвиток індивідуальності

на шкоду колективістичним якостям особистості. Дозрілій уяві про виховання найбільшою мірою відповідає гармонія особистого і колективного.

В умовах демократизації виховання, дотримання прав і свобод людини питання про відносини колективу й особистості набуває особливої гостроти. Гуманізація всього життя і сучасної освіти вимагає пов'язання суперечностей між свободою особистості та її відповідальністю перед колективом.

Бібліографія

1. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива. - Минск: Народна асвета, 1984. – 240 с.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищих навч. закладів. - К.: Освіта, 1998. – 255 с.
3. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. - М., 1982. – 255 с.